

Umsögn Landssamtakanna Proskahjálpar um tillögu til þingsályktunar um stefnu og aðgerðaáætlun gegn fátækt barna

1. október 2026

Landssamtökin Proskahjálpar eru heildarsamtök fatlaðs fólks, sem vinna sérstaklega að réttinda- og hagsmunamálum **allra fatlaðra barna og aðstandenda þeirra**, fólks með þroskahömlun og/eða skyldar fatlanir og einhverfs fólks. Samtökin byggja stefnu sína og starfsemi á samningi Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks, barnasáttmála SP og öðrum fjölþjóðlegum mannréttindasamningum, sem íslenska ríkið hefur skuldbundið sig til að framfylgja, sem og heimsmarkmiðum Sameinuðu þjóðanna, sem hafa það meginmarkmið ***að skilja engan eftir.***

Landssamtökin Proskahjálpar fagna áformum mennta- og barnamálaráðuneytis um að setja heildstæða stefnu og aðgerðaáætlun gegn fátækt barna til 2031 og vilja koma eftirfarandi á framfæri við ráðuneytið varðandi þau áform og þau drög að stefnunni og aðgerðaáætluninni, sem hér eru til umsagnar.

Rannsóknir sýna með óyggjandi hætti að fötluð börn og börn fatlaðra foreldra eru mun líklegri en flestir aðrir hópar barna til að búa við fátækt og njóta þar af leiðandi verulega skertra tækifæri til þátttöku í samfélaginu án aðgreiningar og mismununar á grundvelli fötlunar og efnahags. Þessi staðreynd birtist m.a. og ekki síst í ákvæðum samnings **Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks**, sem íslenska ríkið **fullgilti** árið 2016 og skuldbatt sig þar með til að framfylgja öllum ákvæðum hans. Samningurinn var tekinn í íslensk lög, með **lögum nr. 80/2025** og þá er í gangi af hálfu ríkisins sérstök **landsáætlun** um innleiðingu hans.

Í **formálsorðum** samningsins segir:

Ríki, vilja draga fram þá staðreynd að meiri hluti fatlaðs fólks býr við fátækt og viðurkenna í því sambandi að knýjandi þörf er á að vinna gegn neikvæðum áhrifum fátæktar á fatlað fólk, ...

og

Ríki, sem viðurkenna að fötluð börn eigi að njóta til fulls allra mannréttinda og grundvallarfrelsis til jafns við önnur börn og minnast skyldna til þess sem aðildarríki samningsins um réttindi barnsins hafa undirgengist, ...

Í samningi SP um réttindi fatlaðs fólks eru mörg ákvæði, sem hafa mikla þýðingu m.t.t. þeirrar stefnu og aðgerðáætlunar sem hér er til umsagnar.

7. gr. samningsins (l. 80/2025) hefur yfirskriftina **Fötluð börn**. Þar segir:

- 1. Aðildarríkin skulu gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til þess að tryggja að fötluð börn fái notið allra mannréttinda og grundvallarfrelsis til fulls og jafns við önnur börn.**
- 2. Í öllum aðgerðum, sem snerta fötluð börn, skal fyrst og fremst hafa það að leiðarljósi sem er viðkomandi barni fyrir bestu.**
- 3. Aðildarríkin skulu tryggja fötluðum börnum rétt til þess að láta skoðanir sínar óhindrað í ljós um öll málefni er þau varða, jafnframt því að sjónarmiðum þeirra sé gefið tilhlýðilegt vægi í samræmi við aldur þeirra og þroska og til jafns við önnur börn og veita þeim aðstoð þar sem tekið er viðeigandi tillit til fötlunar þeirra og aldurs til þess að sá réttur megi verða að veruleika.**

23. gr. samningsins (l. 80/2025) hefur yfirskriftina **Virðing fyrir heimili og fjölskyldu**. Þar segir m.a.:

Aðildarríkin skulu tryggja fötluðum börnum jafnan rétt með tilliti til fjölskyldulífs. Til þess að þessi réttur verði að veruleika og í því skyni að koma í veg fyrir að fötluðum börnum sé leynt, þau yfirgefin, vanrækt eða að þau séu þolendur aðgreiningar skuldbinda aðildarríkin sig til þess að **veita fötluðum börnum og fjölskyldum þeirra snemma alhliða upplýsingar, þjónustu og stuðning**.

Í **28. gr.** samningsins (l. 80/ 2025), sem hefur yfirskriftina **Viðunandi lífskjör og félagsleg vernd**, segir m.a.:

Aðildarríkin viðurkenna rétt fatlaðs fólks og fjölskyldna þess til viðunandi lífskjara, þar á meðal viðunandi fæðis, klæða og húsnæðis, og til sífellt batnandi lífsskilyrða og skulu gera viðeigandi ráðstafanir til að tryggja og stuðla að því að þessi réttur verði að veruleika án mismununar á grundvelli fötlunar. ...

Aðildarríkin viðurkenna rétt fatlaðs fólks til félagslegrar verndar og til þess að njóta þess réttar án mismununar á grundvelli fötlunar og skulu gera viðeigandi ráðstafanir til að tryggja og stuðla að því að þessi réttur verði að veruleika, þar á meðal ráðstafanir: ...

b) til þess að tryggja fötluðu fólki, einkum fötluðum konum og stúlkum og fötluðu eldra fólki, aðgang að áætlunum á sviði félagslegrar verndar og áætlunum um að draga úr fátækt,

c) til þess að tryggja fötluðu fólki og fjölskyldum þess, sem lifa í fátækt, aðgang að aðstoð frá hinu opinbera til þess að mæta útgjöldum vegna fötlunar, þar á meðal útgjöldum vegna viðeigandi þjálfunar, ráðgjafar, fjárhagslegrar aðstoðar og hvíldarumönnunar, ...

Í 24. gr. (Menntun.), 25. gr. (Heilbrigði), 27. gr. (Vinna og starf), 30. gr. (Þátttaka í menningarlífi og tómstunda-, frístunda- og íþróttastarfi) og 31. gr. (Tölfræðilegar upplýsingar og gagnasöfnun) samnings Sp / laga nr. 80/2025 eru mörg ákvæði, sem einnig hafa mikla þýðingu m.t.t. þeirrar stefnu og aðgerðaáætlunar, sem hér er til umsagnar.

4. gr. samningsins (l. 80/2025) hefur yfirskriftina **Almennar skuldbindingar**. Þar segir:

1. Aðildarríkin skuldbinda sig til þess að efla og tryggja að fullu öll mannréttindi og grundvallarfrelsi fyrir allt fatlað fólk án mismununar af nokkru tagi á grundvelli fötlunar.

Aðildarríkin skuldbinda sig í þessu skyni til:

a) að samþykkja alla viðeigandi löggjöf og ráðstafanir á sviði stjórnsýslu og aðrar ráðstafanir til að tryggja þau réttindi sem viðurkennd eru með samningi þessum,

b) að gera allar viðeigandi ráðstafanir, þar á meðal með lagasetningu, til þess að gildandi lögum, reglum, venjum og starfsháttum, sem fela í sér mismunun gagnvart fötluðu fólki, verði breytt eða þau afnumin,

c) að taka mið af vernd og framgangi mannréttinda fatlaðs fólks við alla stefnumótun og áætlanagerð, ...

Af framangreindu leiðir að við undirbúning, gerð, setningu og framkvæmd stefnu og aðgerðaáætlunar gegn fátækt barna hvílir skýr lagaleg og þjóðréttarleg skylda á íslenska ríkinu að tryggja að fullt tillit verði tekið til aðstæðna, þarfa og réttinda fatlaðra barna og aðstandenda þess. Með vísan til þess og eftirfarandi ákvæða **3. mgr. 4. gr. samnings Sp um réttindi fatlaðs fólks / laga nr. 80/2025 (Almennar skuldbindingar)** óska Landssamtökin Þroskahjálp hér með eftir fundi með mennta og barnamálaráðuneytinu til að fara yfir þau drög að stefnu og aðgerðaáætlun, sem hér er til umsagnar, m.t.t. aðstæðna þarfa og réttinda fatlaðra barna og aðstandenda þeirra og barna fatlaðs fólks.

Við þróun og innleiðingu löggjafar og stefnu við innleiðingu samnings þessa og við annað ákvörðunartökuferli varðandi málefni fatlaðs fólks, skulu aðildarríkin hafa náið

samráð við fatlað fólk og tryggja virka þátttöku þess, þar á meðal fatlaðra barna, með milligöngu samtaka sem koma fram fyrir þess hönd.

Virðingarfyllst.

Guðmundur Ármann Pétursson, formaður Landssamtakanna Þroskahjálpar

Katarzyna Kubiś, verkefnastjóri Þroskahjálpar í málefnum fatlaðra barna